

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

van még; ez a ritkaság a leideni egyetem éremgyűjteményében látható. *)

Az örmény község egyik oszlopa volt Apostolo di Baulo is, aki 1774-ben halt el. Ennek halála nagy veszteség volt az örménységre nézve. . . Ezután a családok száma lassanként kezdett apadni; mert Keletről nagyon kevés kereskedő jött és még kevesebb telepedett le Amsterdamban. De az örmény község pusztulásának utolsó órája még nem ütött; mert azon örmény gyermekek, kik itt házasodott szülőktől származtak, daczára annak, hogy hollandiai nevelésben részesültek, hívek maradtak egyházukhoz. Azonban a fiúk lassanként idegen országokba vándoroltak, a leányok pedig, akik hollandiaiak után mentek férjhez, egyházuk iránt nem érdeklődtek. Midőn 1774-ben Dániel választott lelkészszé, az örmény község már nagyon gyenge állapotban volt. Ezután az elpusztulás már nem volt messze. 1806-ban az örmény gyarmat annyira leapadt, hogy a lelkész, — mivel nem volt miből megélnie — kénytelen volt a fővárosból eltávozni.

GOVRIK J. GERGELY.

Történeti okiratok az erzsébetvárosi levéltárból.

IV.

— Első közlemény. —

Mi II. József az isteni kegyelem kedvezése folytán választott örökös róm. császár, Német-, Magyar-, Cseh-, Dalmátország, Horvát-, Tótország, Galiczia és Lodomeria királya stb.

Valamint gondos igyekezetünk a legfőbb Hatalomtól reánk bizott országok és tartományok javát előmozdította, jólétét növelte és a közjával együtt az egyesek vagyont és jövedelmét napról napra gyarapította: úgy kötelességünk-

*) Kétszer is meglátogattam — mondja egy örmény utazó — a leideni egyetemet azon szándékkal, hogy megnézzem ezt az érmet. Az első ízben nem volt ott az igazgató; a második alkalommal azt mondták, hogy ezen érem jelenleg máshova vitetett.

nek ismertük figyelmünket arra fordítani, hogy a mi erdélyi kedves és örökös nagyfejedelemségünk lakóinak hasznára, az ország és egyesek előnyére legyünk nagyobb kereskedelmi piacok megnyitása és a kereskedés előmozdítása által. Innen van, hogy miután Erzsébetváros, kiváltságolt városunk részéről s hiveink: rendes birója és tanácsosai Dániel Péter, mint helyettes biró, Issekutz Antal, Dániel Lukács, Csiky Emanuel, Török János, Issekutz Gergely, Pátrubán Márton, Zakariás Zakar, Csiky Mihály, Ötves Lukács, a másik Lengyel Lukács és Szentpéteri Domokos s a többi városi esküdt polgár személyében kérés intéztetett fölségükhez az iránt, hogy fennemlített várost emeljük a szab. kir. kereskedő városok sorába és Magyarországunk s erdélyi nagyfejedelemségünk ilyenrendű városai közé befogadni és bekebelezni méltóztatnánk; mi kegyes tekintettel lévén nevezett város lakóinak és lakósainak hűségére s azon hű szolgálatokra, miket azok irántunk s uralkodó házuk iránt állandó hűséggel és szorgalommal végeztek; jó emlékünkből van ezenkívül azon készség és dicséretreméltó igyekezet, a mit a közjó előmozdítása céljából mind máskor, mind a legutóbbi háború alkalmával hadsergünk számára szükséges lovak gyors kiállításában tanúsítottak; és így mind ezekkel, mind hűségök sok más jelével előttünk és elődeink előtt arról tettek tanuságot, hogy hazájoknak hasznos polgárai és buzgó előmozdítói; s mivel pedig reméljük, hogy jövőben is hű és szorgalmas alattvalóink lesznek, császári, királyi, fejedelmi kegyünket és jótekonyságunkat arra indították, hogy legalázatosabb kéréseket teljesítsük; kegyességünk részeseivé teszszük tehát ezen város polgárait s így maradékaik is látni fogják, hogy hű szolgálataikat fönségünk elismerte és megjutalmazta; s hogy ezáltal a jövőben azok ivadékai is annál inkább ösztönöztessenek arra, hogy fönségünk és uralkodóházunk. ugy szintén hazájok és a közjó körül érdemet szerezni törekedjenek; elhatároztuk, hogy ezen Küküllőmegyében levő kiváltságolt várost, mely latin nyelven Elisabethopolis, németül Elisabethstadt, magyarul pedig Erzsébetvárosnak neveztetik, csász. kir. fejedelmi hatalmunk és tekintélyünk teljénél fogva minden alább megnevezendő joggal, kiváltsággal és szabada-

lommal ellátva szab. kir. kereskedő várossá emeljük, ki-
tűntetjük, úgy szintén Magyarországunk s erdélyi fejedelem-
ségünk hasonszerű városai s kir. uradalmaink sorába és
rendjébe befogadjuk, felveszszük, számláljuk és beírjuk;
biztos tudomást nek folytán megfontolt akarattal kegyesen be-
leegyeztvén abba, hogy

1-ször ezen város: Erzsébetváros mostantól fogva jö-
vőre mindazon általános és különleges jogok-, előjogok-,
szabadalmak- és kiváltságokkal, mikkel Magyarországunk s
erdélyi nagyfejedelemségünk más szab. kir. városai — ré-
szint az ország törvénye szerint, részint a többi szab. kir.
kereskedő városaink általános szabályzatánál fogva, — él-
nek, azokat élvezik és birják, — azokkal élhessen, azokat
élvezhesse és birhassa s a bevett szokás szerint a jövő
országgyűlésen a törvényczikkek közé bevezetessék s ezu-
tán is minden időben az általános országgyűlésekre is szo-
kásos kir. levél által meghivassék s a Rendek gyűlésébe a
szükséges szavazattal és üléssel bemenjen, úgyszintén kir.
uradalmában erdélyi törvényes fejedelmén kívül mást földi
urának el ne ismerjen; uradalmától — semmiféle szerző-
désnél fogva sem el nem válhat, sem azt el nem idegenít-
heti és el nem zálogosíthatja.

2. A város tanácsa s gyűjtőnévvel mondva, minden
polgára a törvény értelmében az ország igazi és kétségbe-
vonhatlan nemesnek tekintetessék, miért is a többi nemesi
kiváltságok mellett — kivévén azon jogokat, mik tulajdon
szükségletül más örökös országaink és tartományainkból
hozatnak, a valódi nemeseket megillető harminczadi szaba-
dalommal is együttesen maga a város is élhessen; — ma-
guk pedig az egyes polgárok, más szabad kir. városok pol-
gáraihoz képest a város szokásos útleveleivel ellátva a vá-
mok és adók fizetése alól, de nem a harminczad alól is,
kivéve és mentek legyenek; szintugy a város által törvé-
nyesen kiállított s a város használatában levő viasz-pe-
csét alatt az utazó polgároknak kiadott útlevelek bárhol
elfogadtassanak s érvényt nyerjenek.

3. A nyilvános adozást s bármely más nyilvános
közterhet csupán a többi szabad kir. városok szokása sze-
rint tartozik kiszolgáltatni s viselni, következőleg mind-

nyájan és egyesek — tartozzanak bármely rendhez és
álláshoz — kiknek ugyanott polgári földbirtokuk van, úgy-
szintén a világi javadalmakkal bíró személyek — el-
tekintve azoknak nemesi, katonai vagy kincstári kiváltsá-
guktól, földbirtokuk és más világi javadalmaik után tar-
toznak a város javára adót fizetni, s egyéb közterheket
viselni, úgy szintén kötelesek az ily fölbirtokok és világi
javadalmak a polgári joghatóságot is elismerni; ellenben
sértetlenül meg kell tartani azt a szokást, mely elődeink-
től nyert és általunk is 1785-ik év január 27-én más
levelünk erejénél fogva nekik kiadott s megerősített ki-
váltságokról szól, — hol azok, mint folytonos kereskedéssel
foglalkozók, a katonai szállásoktól, beszállásolások, előfo-
patok s más ezekhez hasonló terhek viselése alól ki vannak
véve és menteknek tekintetnek, a miben őket továbbra is
fenn akarjuk tartani.

4. A város földterületét illetőleg az összes földbirtokot,
melyet annak lakói a város területén belül — igaz és ősi
határok között — mindez ideig birtak, kivéve egyedül azon
nemesi telket (curia), mely ugyanazon város közönségének
dicső emlékezetű elődeink által nemesi jogon adatott —
igaz és ősi határok és mesgyék között, azok bármi néven
nevezendő összes járulékaik-, javadalmaikkal, illetőségeik-, jö-
vedelmeikkel és hasznával együtt u. m.: bárhol e földterü-
leten a városon belül vagy kívül, de a város területén be-
lül fölállított vagy fölállítható vámházak-, korcsmákkal és
mészárszékekkel, sör- és pálinkafőzéssel, tégla- és cserép-
készítéssel, a piac és vásárok jövedelmeivel, azon illeték
fizetésével, melyet azon lakosok tartoznak fizetni, kik a város
polgársághoz ugyan nem tartoznak, de a város területén
időznek, gyógyszerárak és vendéglők felállításával, az ilyen
városokat megillető minden joggal és kiváltsággal át-
engedjük.

5. Megengedjük, hogy ezen szab. kir. városunk kö-
zönsége, a bíró és többi tisztviselők választásában más sz.
kir. városok szerint járhasson el, s az ily módon megvá-
lasztottak és megerősítettek azon tanácsbeli ügyek felett,
mik a szab. kir. városok bíróságát illetik, a közönséges
gyakorlat és a hazai törvényeknek megfelelő módon fognak

ítélni, a náluk perlekedő feleknek meg fogják engedni, hogy azok előbbi határozataink értelmében, a per komolyabb átvizsgálása tekintetéből az erdélyi királyi ítélőtáblához felebezhessenek. hová az ügyet egész folyamatával átteszik.

Hasonlóképen ellátjuk 6-szor ezen szab. kir. kereskedő városunkat a kardjogával és azon joghatósággal, melyet más szab. kir. városaink szokása szerint mindazon gonosztevők felett gyakorolhat, kik saját területén elfogatnak; adunk hatalmat a gyalázat-oszlop, vagyis az akasztófa felállítására, úgy szintén arra, hogy a városnak külső állását, a személyeket és polgári földbirtokosokat illető s a városi tanács joghatóságához tartozó ügyekben ítélhessen, azon feltétel alatt, hogy azon általános rendeletekhez alkalmazkodják, melyek e pontot illetőleg más szab. kir. városokra nézve behozattak, vagy jövőben be fognak hozatni.

Latinból: ÁVEDIK LUKÁCS.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Dádián pasa. Egy párisi lapban (»Matin«) ezeket olvassuk: Konstantinápolyból tudatják, hogy Árthin (Háruthiun) efendi vezirséget és musirséget kapott. Ezt a nagy kitüntetést egy kihallgatás alkalmával nyerte. Így jutalmazta meg Abd- ul- Hamid szultán legkitünőbb embereinek egyikét. A Dádián név két század óta fényes szerepet játszik Törökország történelmében; e család az ezelőtti szultánok alatt is a legnagyobb kegyben állott. Árthin pasa régi ismerősünk Saint-Barb-ban tanult. A párisi társaság nagyra becsülte azon években, midőn — mint oszmán követségi első titkár — közöttünk lakott. Tizenöt év óta a török külügyministeriumban tanácsosi állást visel, melyben képességével és modorával az összes külföldi követek rokonszenvét megnyerte. Az érdem ezen jutalmát az örmény közönség nagy örömmel fogadta; mert e kitüntetés, melyben az örménység e jelles tagja részesült, arról tanuskodik, hogy a szultán figyelemmel van azon alattvalók iránt is, kik nem vallják az iszlomot.

A patriarkha esküje. Múlt év végén iktatták be ünnepélyesen az új patriarkhát székébe. A szép ünnepélyből csak az esküformát írom ide: »Esküszöm Isten és a nemzeti gyűlés előtt, hogy ezután is hív leszek az uralomhoz és nemzetemhez és igazán örködni fogok, hogy a nemzeti alkotmány sérülést ne szenvedjen.« Nem tehetem, hogy a patriarkha gyönyörű beszédéből bár egy pár mondatot ne idézzek: »Eddig szerzetes életet éltem; minden percemet a hitnek, a tudománynak és az egyháznak szenteltem — Nagy terhet vállaltam magamra. Vajjon képes leszek-e kötelességeimnek teljes mérvben megfelelni? De midőn választók úgy, mint választott is azt hiszik, hogy a választásnál Isten ujjá működött közre, akkor ne kérdezősködj a képességről; mert Isten a gyengéket és erőtlenekeket hívja a tisztségre és nem az erőseket és ezen gyöngéken mutatja az ő nagyságát.« . . . Közvetlen előde: Háruthiun Vehábedián jeruzsálemi patriarkha iktatta be Choren Áségiánt, kihez a többek között így szólt: »A múltban ez a szokás divott és én követve a hagyományos szokást, Isten és a nemzet részéről átadom szent atya, ezt a pálczát, mely alatt sok tövis és nyugtalan kellemetlenség van« . . .

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Új viczinális vasút. A szamosvölgyi vaspályavonalból kiágazó deés-szilágysági új, helyi érdekű vasútvonal kiépítése alapos kilátást nyújt arra nézve, hogy Szamosújvár kereskedő polgársága előtt is a forgalom és üzleti életnek új irányai fognak azáltal megnyílni.

Elomunkálati engedély. Dr. Molnár Antal, országgy. képviselőnknek és társainak, — mint a budapesti lapok közlik, — a kir. közlekedésügyi miniszter egy a Budapest-józsefvárosi pályaudvarból kiinduló és Balassagyarmathig vezetendő gőzmozdonyú vasútvonalra előmunkálati engedély adott.

A dohánytermelés. Musch, örmény város környékén kitünő minőségű dohány természetlik; nevezetesen az Eufrat folyam egyik mellék-folyójának, a Kara-Szú vizének termékeny partjain. Az itt termelt dohány-levelek állítólag egész Konstantinápolyig is elszállítatnak az örmény földről, s lesz belőlük azután finom »török« dohány.

netének» szerzője társúl. — E műveknek írója Száhák Száhákián plébános. (Megjelentek Tiflisben 1888.)

Mielőtt ezek ismertetésébe bocsátkoznánk legyen szabad megemlítenünk, hogy Száhák Száhákián, örmény plébános tanulmányait Németországban végezte. Több évig volt a Zillerféle lipcsei seminarium munkás tagja és mint a Herbart-féle paedagógiának alapos ismerője tért vissza hazájába. Rajongó szeretete, melylyel szülőföldje iránt csüngött, új hivatásában is érvényesült azokkal szemben, kiknek fiatal kedélyére tanainak terjesztésével akart hatást gyakorolni.

A fennemlített könyveiről azt lehetne hinni, hogy azok Staude ismert paedagogus »Praeparatioi« után készültek; ámde a látszat után aligha fogunk helyes ítéletet alkotni magunknak.

Szerző első könyvének (»Jegyzetek« stb.) bevezetésében mindjárt a nevelés-oktatás céljairól emlékezik meg; ezután a vallásos irányú oktatásnak különleges céljaira tér át. Itt az utóbbinak rövid előadása után feltünteti Ziller érdemeit a nevelés terén és utasítja azokat, kik Herbart elveit nem ismerik a Mándinián és Báhádrián műveire. Ezután hangsúlyozza a szerző, hogy munkája hosszú fáradozás eredménye és addig nem is kívánt a nyilvánosság elé lépni, míg annak czélszerűségét a tífisi örmény seminariumban gyakorlatilag ki nem próbálta. — És itt így folytatja: »Egyedüli vigaszom az élet zajos folyásán keresztül csak az volt, hogy az általam elhintett mag jó talajra talált. Azok, kik munkásságomat figyelemmel kísérték, tanúim lehetnek arra, hogy én az igazságnak határai iránt tisztelettel viseltetem.«

Végül megjegyzi, miszerint soha sem gondolt arra, hogy művét oly korán az érdeklődők rendelkezésére bocsáthassa; — a mi azonban csak barátai és ismerősei támogatása mellett vált lehetővé.

A bevezetés második részében szerzőnk az »alaki fokok« tárgyalásáról értekezik.

A mi Száhákián másik könyvét, az »Ó-testamentum bibliai történeteit« illeti ez már sokkal szabadabb és függetlenebb Staude irányától. Itt a bevezetésben a bibliai

történetek tankönyvéről szólva azt jegyzi meg, hogy tulajdonképpen ily könyvet sükségtelen a tanulónak kezébe adni, miután legjobb tankönyv maga a szentírás. Minthogy azonban ez utóbbit pl. nyelvezeti nehézkességek és más körülmények miatt, oly könnyen, a tanuló meg nem értheti: azért válik sükséggé a czél elérhetése szempontjából az, hogy magából az eredeti szövegből a vallási és ethikai tételek, majd a velős mondatok levezettessenek. Mind-ezt azonban csak úgy lehetett keresztülvinni, hogy az eredeti szövegen nagy gonddal s kiváló óvatossággal itt-ott felvilágosító pótlásokat tett.

DR. GOPCSA LÁSZLÓ.

Történeti okiratok az erzsébetvárosi levéltárból.

IV.

— Befejező közlemény. —

7) Nemkülöben 7-szer adunk e városnak kegyuri jogot, minél fogva más városok szokása szerint választhat lelkészt, de azon nyilván kijelentett kötelezettséggel, hogy azon lelkész és segéd-káplánjai kellő és illő eltartásáról — a mint ez más megerősített kiváltságlevelünk által is szentesített — ugyanazon város köteles gondoskodni.

8) Minthogy ez a város nem erődített s arra a jelen körülmények között nem is lesz sükség, megengedjük, hogy az falakkal körülvétessék, biztonság tekintetéből a város őrizetére annyi szolgát, közönséges szólásmód szerint darabantot, vagy hajdút tartsanak, mennyit sükségesnek látnak, úgy szintén dobosokat is, kik a hirdetések közöljék, vagy tűzvész esetében a polgárokat figyelmeztessék; e szolgák, kik mindig a tanács kebeléből választandók, nekik való fegyverrel ellátva kötelesek éjnek idején, úgyszintén törvénykezések és vásárok alkalmával a más szab. kir. városokban bevett szokás szerint a rossz szándékú és zavargó embereket elfogni, vigyázat s bármely kihágás elhárítása czéljából a városban körüljárni s őrt állani.

9) Megengedjük e városnak azt is, hogy minden, örökös nélkül való polgári jország, lettek legyen akár személyi, akár birtokok és a polgárok vagyonából fenmaradó örökségek, a városi kincstárra szálljon s az ilyen gazdátlan javak birtoklás alá vehetők s a városi közönség hasznára fordíthatók.

A magvaszakadt vagy végrendelet nélkül elhalt nemesek, úgy szintén a polgári földterületen lakó, adót nem fizető személyek ingó javait, nem különben e város birtokán és területén levő örökös ingó és ingatlan javakat, melyek olyan nemesek, vagy szabad személyek birtokát képezték, kikre reábizonyították a hűtlenség, vagy felségsértési bünt — az állami kincstár örökölje, s az ilyen polgári örökségek azonnal a kir. kincstárnak adassanak; mindazonáltal azok, kik azt perrel támadják meg, a polgári jog szerint azt birhatják.

10) Megengedjük e városnak, hogy az ő és a szomszéd helységek közjára és hasznára tekintetéből, más kiváltságlevelünk erejénél fogva, minden héten két heti és évenként négy országos vásárt tarthasson, mindazon jog- és kiváltsággal, melyekkel azokat más szab. kir. városok is megtartják, s mindazon jövedelmekkel és díjakkal, a mi a heti és az országos vásárok után törvény szerint bejön.

11) Említett polgárok a fennevezett szabadalmakkal és mentességekkel, melyek más szab. kir. városainkkal is közösek és az ország törvényei- és rendeleteiben foglalt kiváltságokkal egész nyugton, bizton és háborgatlanul élhetnek, élveztetik, használhatják azokat, hogy így minden akadály s bármely egyenetlenkedésre való alkalom eltávolíttassék.

12) Hogy pedig az önkormányzat és a polgári joghatóság sértetlenül fenmaradjon s ne háborgattassék, vagy meg ne zavartassék, nyilván azt akarjuk és kijelentjük, hogy úgy a katonai, mint a kincstári hivatalnokok e városban vagy ennek területén a polgárok felett joghatóságot gyakorolni, vagy más joghatósági dolgokban ellenük föllépni, ily dolgokba avatkozni ne merészoljenek. Ugy a politikai, mint a gazdasági közigazgatás feletti legfőbb felügyeletet — mint más szab. kir. városokban, úgy ebben is kir. biz-

tosunk vagy annak helyettese vezetése alatt a megye alispánjára bizzunk.

13) Minthogy az igazak hamisaknak, az ártatlanok bűnösöknek nem tekinthetők s e czímen dolgaik- és javaikban nem zavarhatók, nem akadályozhatók, gondoskodni akarunk arról, hogy a fennemlített város polgárai és lakói mások adósságai miatt saját személyökben vagy javaikban bárhol s bármi módon be ne börtönöztessenek vagy le ne tartóztassanak azon nyílt kijelentéssel, hogy ezen engedélyek, jogok és kiváltságok nem másoknak, hanem a mi igazi alattvalóinknak, fennemlített városunk jelenlegi s jövőendő polgárainak szolgáljanak és kedvezzenek.

14) De mind azt, ami előbb felhozott azon különös feltétel alatt rendeljük el, hogy előbb említett polgárok, akik különben is, fennálló legmagasabb határozataink szerint, a haza igazi fiaik számába, gyülekezetébe felvétettek s igazi és kétségtől való hazafiaknak nyilvánítottak, magukat mindenben más szab. kir. városokhoz alkalmazzák, s a hálátlan-ság és hűtlenség bélyegétől, szennyétől ezen és más általános kiváltságaik és szabadalmaik elvesztése, megsemmisítése s más törvényszerű büntetés terhe alatt szüntelen óvják magukat s ezen jótéteményt és irántuki hajlandóságunk e nem közönséges jelét, föntségünk, törvényes örökösaink és utódaink iránti teljes hűséggel, szilárdsággal és feddhetetlenséggel kiérdemli szüntelen igyekezzenek.

Miért is nektek méltóságosok, tekintetesek, nagyságosok, nemzetesek, jelesek, nemesek, ügyesek, bölcssek, s bármely állású, élekorú, állapotú egyes és minden embernek, joghatóságok- és hivataloknak, melyek a mi uradalmainkban fel vannak állítva, nyilvánossá, közzé teszszük, parancsoljuk és elrendeljük, hogy ti mostantól fogva tartoztok ezt a várost szab. kir. kereskedő városnak tekinteni, mely mindazon kiváltságokkal, mentességekkel és haszonnal él, azokat birja, a mikkel más hasonló városok élnek s ugyanazt jogaiban védnetek, oltalmaznotok kell.

A mely dolognak örök emlékezete és érvényessége tekintetéből elhatároztuk, hogy külön nagyobb pecsétünk megerősítésével ellátott levelünket nevezett szab. kir. kereskedő városunk, Erzsébetváros polgárai- és lakóinak adjuk,

átengedjük, a mi rájuk, ivadékaik- és utódaikra nézve örökre érvényes leend, s mely a jogok jövőbeli teljes biztonság tekintetéből szükséges

Kelt Ausztria főhercegi városunkban, Bécsben 1786-dik évi december hó 27-én. Római uralkodásunk 22-ik, örökölt királyságunk 7-ik évében.

JÓZSEF S. K. GRÓF PÁLFY KÁROLY S. K. DONATH JÓZSEF S. K.

Latinból: ÁVEDIK LUKÁCS.

Az örmények Hollandiában.

IV.

— Befejező közlemény. —

Az örmény lelkész eltávozása után a község tagjai halálozás és kivándorlás által annyira leapadtak, hogy már 1822-ben a két gondnokon kívül még csak egy örmény volt Amsterdamban. E három: Di Massa Sándor és Mihály testvérek és Di Gábor István. De eltávozott a két testvér is és csak Gábor István maradt egyedül. Ez 1760-ban született Smyrnában és életének alkonyát Birmer Christina nejével együtt a templom épületében töltötte, itt is halt el 1835-ben magzat nélkül. Ez az ember csak is az ő személyét tartotta az egyház és egyházi vagyoni jogos igazgatójának; végrendeletében az egyházat és az egyházi vagyont örök időkre Amsterdám város örmény ajkú keresztény községe tulajdonának nevezi; ehhez — úgy mond — nincs semmi joga sem a pátriarkhának, sem más községnek. Ezenkívül intézkedett még arról is, »hogy özvegye a templomi épületben lakjék, és ennek gondozására évenként 100 kiltert (400 frank) költhessen, mely összeg az egyházi javadalmak jövedelméből fedeztessék.«

De utolsó akarata nem tartatott tiszteletben; mert az örmény patriarkha jogot formált e vagyonhoz. . . Ugyanis a smyrnai érsek az amsterdami gyarmatot a smyrnai anyaközség fiókjának tekintete és az egyházi kánonok szerint, fel is lépett, mint törvényes örökös. Ezért Engelberto, az érsek ügynöke, — miután a Gábor István végrendelete

ellen fellebbezett, — az egyházi épületet és annak minden birtokát, az érsek nevében le is foglaltatta. Engelbertonak ezen hivatalos működése egy esztendeig tartott; azalatt a törvényszék A. J. Lublikt-nevezte ki gondnoknak az örmény község birtokaira nézve. Gondnokra azért volt szükség, mert 1840-ben Eganoff Anna di Kirákosz, ki leánya volt az 1808-ban elhalt Eganoff Kirákosz Jánosnak, mint e község elfelejtett tagja, segílyt követelt az egyház birtokainak jövedelméből. De a törvényszék követelését figyelmére nem méltatta. Lupnikn után G. H. Reuver lett a gondnok; ennek 1856-ban történt halála után a gondnokság L. H. Kühn kezére ment át. — Kühnnek első dolga az volt, hogy a dijkstraateni házat (O. 25 sz.) eladja. A Boomsloot utcában fekvő templom különböző czélokra használtatott fel; végre T. Schwartz vette bérbe azt az evangélisták részére 500 kilter (1000 frank) évi bér mellett.

Minden, mi az örmények ájtatosságához és az isteni szolgálathoz tartozott és arra emlékeztetett, a templomból kivetített és a gondnok közvetlen felügyelete alá tétetett. A templom ékességei, az egyházi ezüst-edények, gyertyatartók és perselyek (*quidduwul*), papi ruhák, örmény nyelven írott könyvek, imádságos könyvek, a melyek ki voltak czifrázva szerafin-fejekkel és a Szent-Lélek mysticus jeleivel, a templomból kivetettek. Csak egynehány kép maradt benn emlékeül annak, hogy itt egy községnek csinos temploma volt.

1873-ban lett vége a pernek, mely az ecsmiádzini patriarkha javára dölt el. Ezután Kühn gondnok, ki a felelőség alól törvényileg felmentetett az egész birtokot átadta IV. György patriarkha, az ecsmiádzini katholisoz ügyvivőjének: J Wertheim-nak.

Clausing közjegyző 1874. martius 9-én nyilvános árverés mellett eladta az épületet a róm. kath. községnek oly feltétel mellett, hogy az emlékkövek az eladási szerződésbe be ne foglaltassanak.

Tehát örökre ott maradnak azok és tanuskódni fognak arról, hogy élt Amsterdamban egy keleti keresztény község, mely fényszakában világhírű kereskedést folytatott. . .

... GOVRIK J. GERGELY.

